

တီဘီရောဂါအကြောင်း နှင့် တီဘီရောဂါလက္ခဏာများ

ဒေါက်တာ ချိုချိုစန်း

ဒုတိယညွှန်ကြားရေးမှူး

အမျိုးသားတီဘီရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးစီမံကိန်း

တီဘီရောဂါ

တီဘီရောဂါသည်

- တီဘီရောဂါ ပိုးကူးစက်ခံရခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော ကူးစက်ရောဂါဖြစ်သည်။
- လူမှုစီးပွားရေးနှင့် ဆက်နွှယ်သောရောဂါတစ်မျိုးဖြစ်သည်။
- မျိုးရိုးလိုက်သော ရောဂါမဟုတ်ပါ။

တီဘီရောဂါပိုး

လူတွင်တီဘီရောဂါဖြစ်စေသော အဓိက ပိုးအုပ်စု (၂) ခု

- **Mycobacterium tuberculosis Complex**

(ပုံမှန်အားဖြင့် လူတွင်တီဘီရောဂါဖြစ်စေသော တီဘီပိုးအုပ်စု)

M. tuberculosis, M. bovis, M. africanum

- **Mycobacterium Other than Tuberculosis (MOTT)**

(ပုံမှန်အားဖြင့် လူတွင်တီဘီရောဂါမဖြစ်စေဘဲ ကိုယ်တွင်းခုခံအားသိသိသာသာကျဆင်းမှသာ တီဘီရောဂါဖြစ်စေသော တီဘီပိုးအုပ်စု)

တီဘီရောဂါ

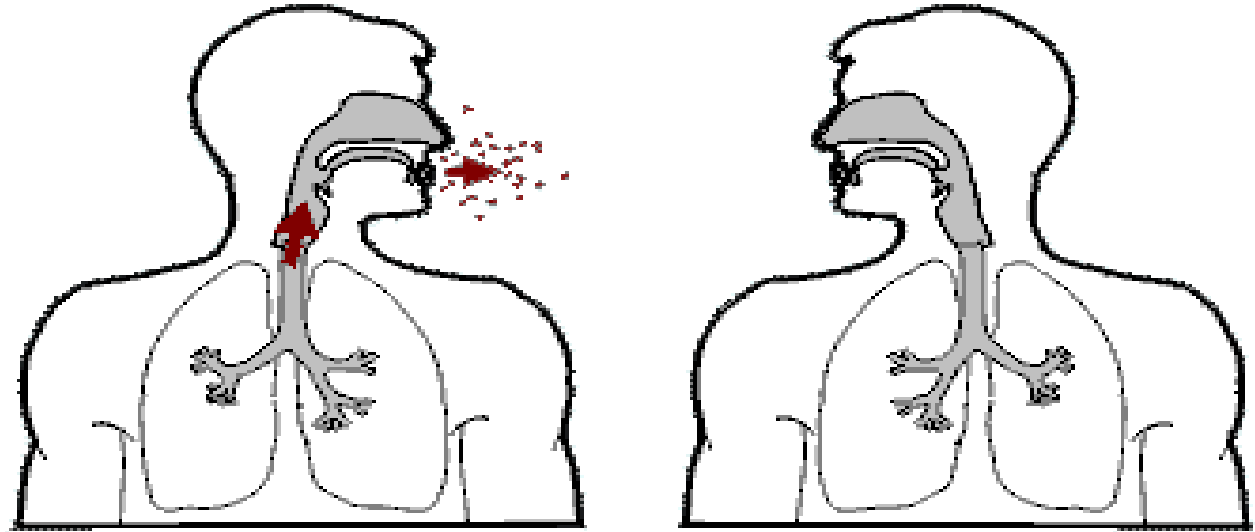
အဆုတ်တီဘီရောဂါ

- တီဘီရောဂါဖြစ်ပွားမှု၏ ၈၀ % သည် အဆုတ်တွင်ဖြစ်ပွား
- ပြည်သူလူထုအတွင်း ရောဂါကူးစက်မှု အများဆုံးပေးသည့် ရောဂါအမျိုးအစား

အဆုတ်ပြင်ပတီဘီရောဂါ

- အဆုတ်အမြှေး
- အကျိတ်
- ကျောရိုးမ၊ အရိုးအဆစ်
- ဆီးလမ်းကြောင်းနှင့် မျိုးပွားအင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း
- ဦးနှောက်
- အူလမ်းကြောင်း အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်းများတွင် ဖြစ်လေ့ရှိ

တီဘီရောဂါကူးစက်ပျံ့ပွားပုံ

တီဘီရောဂါသည် သလိပ်တွင် တီဘီရောဂါပိုးပါရှိသော အဆုတ်တီဘီရောဂါဝေဒနာရှင်များ ချောင်းဆိုးခြင်း၊ နှာချေခြင်း၊ ကျယ်လောင်စွာသိချင်းဆိုခြင်း၊ ရယ်မောခြင်းဖြင့် တီဘီပိုးပါသော သလိပ်အမှုန်အမွှားလေးများသည် လေထဲတွင် ပျံ့လွင့်နေပြီး၊ ၎င်းလေကို ရှူရှိုက်မိသောသူများ၏ အဆုတ်တွင်းသို့ အသက်ရှူလမ်းကြောင်းမှတစ်ဆင့် ဝင်ရောက်၍ ရောဂါကူးစက်မှုကို ဖြစ်စေပါသည်။

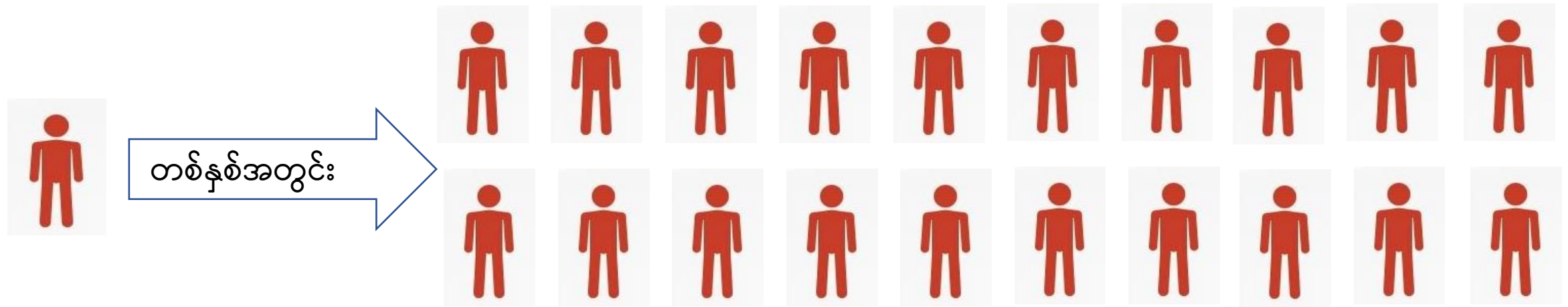
တီဘီရောဂါကူးစက်ပျံ့ပွားပုံ

- တီဘီရောဂါပိုး ကူးစက်ခံရ သူတိုင်း တီဘီရောဂါမဖြစ်ပါ။
- တီဘီရောဂါပိုးကူးစက်ခံရသူ (၁၀) ရာခိုင်နှုန်းသာ ဘဝတစ်သက်တာအတွင်း ခန္ဓာကိုယ်၏ ခုခံမှုစွမ်းအား ပေါ်မူတည်၍ ဝေဒနာရှင်အဆင့်သို့ ကူးပြောင်းသွားပါသည်။

တီဘီရောဂါကူးစက်နိုင်စွမ်းအား

- တီဘီရောဂါသည်များ၏ (၅၀%) ခန့်မှာ ကူးစက်မှုကိုပေးနိုင်သော သလိပ်ပိုးတွေ့အဆုတ် တီဘီလူနာများ ဖြစ်ကြသည်။
- သလိပ်ပိုးတွေ့တီဘီလူနာများသည် တိုက်ရိုက်ကြည့်ရှု အချိန်တိုနှင့်ကု ကုထုံးဖြင့် ကုသမှုခံယူပါက (၂) ပတ်မှ (၄) ပတ်အတွင်း အခြားသူများသို့ကူးစက်နိုင်စွမ်းအား လျော့နည်းသွားမည်။

တီဘီရောဂါကူးစက်နိုင်စွမ်းအား

သလိပ်ပိုးတွေ့ တီဘီလူနာတစ်ယောက်သည် ဆေးဝါးကုသမှု မခံယူခဲ့ပါက ၎င်းမှတစ်ဆင့် အခြားသူ (၁၀) ဦး မှ (၁၅) ဦးသို့ တစ်နှစ်အတွင်း ကူးစက်နိုင်စွမ်းရှိသည်။

တီဘီရောဂါဖြစ်ပွားပုံ အဆင့်ဆင့်

တီဘီပိုးကူးစက်ခံရခြင်း (TB infection)

- တီဘီပိုး လူ၏ခန္ဓာကိုယ်တွင်းဝင်ရောက်ခြင်း
- ရောဂါလက္ခဏာမပြပါ
- ကမ္ဘာ့လူဦးရေ၏ ၄ ပုံ ၁ ပုံ မှာ တီဘီပိုးကူးစက်ခံရပြီးဖြစ်ပါသည်။

သံသယတီဘီလူနာ (Presumptive TB)

- တီဘီဖြစ်နိုင်ချေရှိသော ရောဂါ လက္ခဏာများရှိခြင်း
- (၂) ပတ်ကျော်ချောင်းဆိုးခြင်းနှင့် အခြားတီဘီသံသယလက္ခဏာများရှိခြင်း

တီဘီရောဂါ (TB case or TB disease)

- တီဘီ ရောဂါ လက္ခဏာများရှိပြီး ဆေးကုသရန်လိုအပ်သောလူနာ

တီဘီရောဂါ/လူနာ အမျိုးအစားများ

တီဘီရောဂါအမျိုးအစား

- (၁) တီဘီပိုးတွေ့ရှိမှုအပေါ် အခြေခံ၍ခွဲခြားခြင်း
- (၂) ရောဂါဖြစ်ပွားသည့် ခန္ဓာကိုယ်နေရာအပေါ်အခြေခံ၍ခွဲခြားခြင်း

တီဘီလူနာအမျိုးအစား

- (၁) ယခင်က တီဘီဆေးကုသမှုရာဇဝင်မှတ်တမ်းကို အခြေခံ၍ခွဲခြားခြင်း
- (၂) HIV အခြေအနေပေါ်အခြေခံ၍ခွဲခြားခြင်း

တီဘီရောဂါအမျိုးအစား

(၁) တီဘီပိုးတွေ့ရှိမှုအပေါ် အခြေခံ၍ခွဲခြားခြင်း

- **M.tb ပိုးတွေ့တီဘီရောဂါ (Bacteriologically Confirmed TB)**

- ဆေးတိုးသော တီဘီ/ရိုးရိုးတီဘီ (Drug Sensitive TB)
- ဆေးယဉ်ပါးတီဘီ (Drug Resistant TB)

- **M.tb ပိုးမတွေ့တီဘီရောဂါ (Clinically Diagnosed TB)**

တီဘီရောဂါအမျိုးအစား

(၂) ရောဂါဖြစ်ပွားသည့် ခန္ဓာကိုယ်နေရာအပေါ်အခြေခံ၍ခွဲခြားခြင်း

- **အဆုတ်တီဘီ (Pulmonary TB)**
- **အဆုတ်ပြင်ပတီဘီ (Extrapulmonary TB)**

တီဘီရောဂါအမျိုးအစားများတွင် အဆုတ်တီဘီရောဂါသည် အများဆုံး (၈၀%) ခန့် တွေ့ရှိရပြီး၊ ကူးစက်မှုအများဆုံးပေးသောရောဂါဖြစ်သည်။

တီဘီလူနာအမျိုးအစား

(၁) ယခင်က တီဘီဆေးကုသမှုရယူရန်မရောက်မှတ်တမ်းကို အခြေခံ၍ခွဲခြားခြင်း

- **တီဘီလူနာအသစ် (New Patient)**

မကုဖူး (သို့) ကုဖူးသည် သို့သော်တစ်လမပြည့်

- **ယခင်ကတီဘီဆေးကုသမှုခံယူဖူးသည့်တီဘီလူနာ (Previously Treated Patient)**

ဆေးပတ်အပြည့် (သို့) တစ်လထက်ပိုကုဖူးသည်

တီဘီလူနာအမျိုးအစား

(၂) HIV အခြေအနေပေါ်အခြေခံ၍ခွဲခြားခြင်း

- **HIV positive တီဘီလူနာ**
- **HIV negative တီဘီလူနာ** (၂ ပတ်အတွင်း HIV test negative အဖြေရထားသူ)
- **HIV status unknown တီဘီလူနာ**

HIV ရောဂါပိုးရှိသူများတွင် အဆုတ်ပြင်ပတီဘီအဖြစ်များသည်။
တီဘီရောဂါပိုးကူးစက်ခံရသူများတွင် HIV ရောဂါပိုးဝင်ရောက်လာပါက
တီဘီ ဝေဒနာရှင်အဖြစ်သို့ အလွယ်တကူကူးပြောင်းနိုင်ပါသည်။

တီဘီဆေးကုထုံးအမျိုးအစားများ (Types of Treatment Regimen)

မြန်မာနိုင်ငံအပါအဝင် ကမ္ဘာပေါ်တွင် တီဘီဆေးကုထုံး အခြေခံမူများ တဖြည်းဖြည်း ပြောင်းလဲကျင့်သုံးလျက်ရှိကြပါသည်။

(၁) မူလပထမက တီဘီရောဂါတွေ့ခဲ့လျှင် ဆေးကုသမှုပေးခဲ့ကြသည်။

(၂) ထို့နောက်တီဘီရောဂါတွေ့ရှိပြီး၊ လူနာ၏ယခင်တီဘီဆေးကုသမှုရာဇဝင် ရှိ/မရှိပေါ် မူတည်၍ ဆေးကုထုံးများဖြင့် ကုသခဲ့ကြသည်။ (ဥပမာ- Cat I, Cat II , Cat III (သို့) IR, CR, RR)

(၃) ယနေ့အချိန်အခါတွင် ဓါတ်ခွဲတီဘီရောဂါရှာဖွေခြင်းအပြင် ဆေးယဉ်ပါးမှု စမ်းသပ်ခြင်း DST(Gene Xpert Test) ကိုပါ ဆောင်ရွက်နိုင်ပြီ ဖြစ်၍ တီဘီဆေးများယဉ်ပါးမှုအပေါ် အခြေခံသော ဆေးကုထုံးများဖြင့် ကုသလျက်ရှိပါသည်။

ဆေးတိုးတီဘီ/ရိုးရိုးတီဘီ (Drug Sensitive TB) ကုသသည့်ကုထုံး

ယခင် တီဘီကုသသည့် ရာဇဝင် ရှိသည်ဖြစ်စေ၊ မရှိသည် ဖြစ်စေ ဓါတ်ခွဲဆေးယဉ်ပါး စစ်ဆေးခြင်း အဖြေတွင် **ဆေးယဉ်ပါးမှုမရှိပါက** ဆေးတိုးတီဘီ/ရိုးရိုးတီဘီ (Drug Sensitive TB) ကုသသည့်ကုထုံး ဖြင့် ကုသသည်။ အသက် ၁၅နှစ်အောက်ဖြစ်ပါက ကလေးတီဘီကုထုံးဖြင့် ကုသသည်။

ဆေးယဉ်ပါးတီဘီ (Regimen for Drug Resistant TB) ကုသသည့်ကုထုံး

ယခင် တီဘီကုသသည့် ရာဇဝင် ရှိသည်ဖြစ်စေ၊ မရှိသည် ဖြစ်စေ ဓါတ်ခွဲဆေးယဉ်ပါး စစ်ဆေးခြင်း အဖြေတွင် **ဆေးယဉ်ပါးမှု ရှိပါက** ယဉ်ပါးသည့်တီဘီဆေးများ အပေါ်မူတည်၍ ကုသမှုပေးသည်။ **H နှင့် R ၂ မျိုးစလုံးယဉ်ပါက** ဆေးယဉ်ပါးတီဘီကုထုံးနှင့်ကုသသည်။

ပြင်းထန်ဆေးယဉ်ပါးတီဘီ (XDR-TB) ကုသသည့် ကုထုံး

H နှင့် R အပြင် ထိုးဆေးအုပ်စု နှင့် ကွီနိုလုံးစားဆေးအုပ်စု စုစုပေါင်း ၄ မျိုးစလုံး ယဉ်ပါက ပြင်းထန်ဆေးယဉ်ပါး တီဘီ (XDR-TB) ကုထုံးဖြင့် ကုသသည်။

အဆုတ်တီဘီရောဂါလက္ခဏာများ

ချောင်းဆိုးခြင်း
သလိပ်ထွက်ခြင်း

သလိပ်တွင်သွေးပါခြင်း၊ ချောင်းဆိုးသွေးပါခြင်း

ကျောရင်အောင့်ခြင်း

အသက်ရှူမဝခြင်း

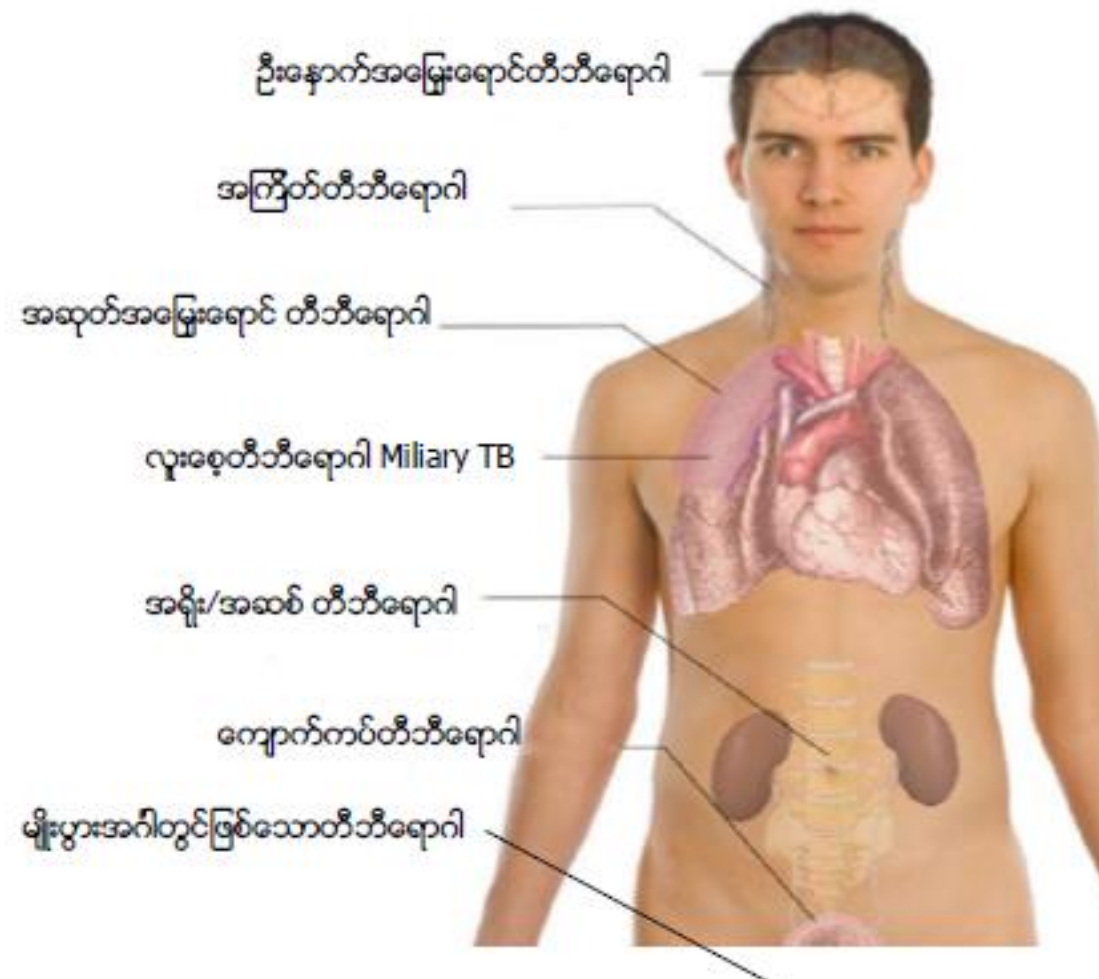
အဆုတ်ပြင်ပတီဘီရောဂါလက္ခဏာများ

အဆုတ်ပြင်ပတီဘီရောဂါလူနာများအတွက်မူ

ဖြစ်ပွားသောကိုယ်အင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်းများ အပေါ်မူတည်၍ ရောဂါလက္ခဏာများကို ခံစားရပေမည်။

အဆုတ်ပြင်ပ တီဘီလူနာ

တီဘီရောဂါသည် ခန္ဓာကိုယ် အနှံ့အပြားတွင် ဖြစ်ပွားနိုင်ပါသည်။

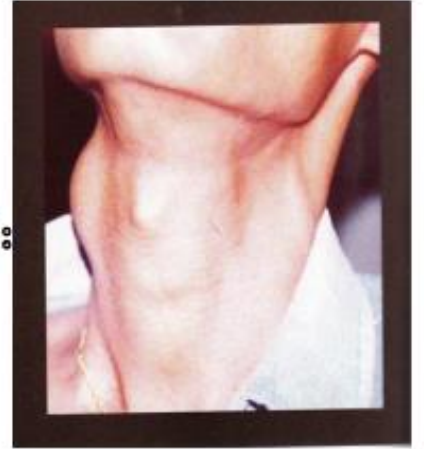

အဆုတ်ပြင်ပ တီဘီရောဂါလက္ခဏာများ

ကျောရိုးတွင် အဖုဖြစ်ခြင်း

အကြိတ်ယောင်ခြင်း

အဆစ်များယောင်ယမ်း
နာကျင်ခြင်း

ယေဘုယျလက္ခဏာများ

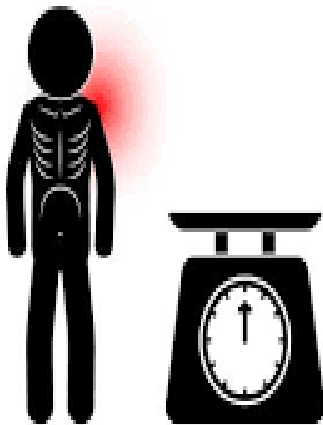
အစားအသောက်ပျက်ခြင်း

ကိုယ်အပူချိန်တငွေ့ငွေ့တက်ခြင်း

ညဘက်ချွေးထွက်ခြင်း

တဖြည်းဖြည်းပိန်ချိုးလာခြင်း

မလှုပ်ချင်မကိုင်ချင်ဖြစ်ခြင်း
အလွယ်တကူ မောပန်းနွမ်းနယ်ခြင်း²⁴

ကလေးတီဘီ (Childhood TB)

- ကလေးများသည် သလိပ်တွင် တီဘီပိုးပါရှိသည့် လူကြီးတီဘီဝေဒနာရှင်များထံမှ ရောဂါကူးစက်ခံရခြင်း ဖြစ်သည်။
- ရံဖန်ရံခါ ပြင်းထန်သောတီဘီရောဂါဖြစ်နိုင်သည်။
- ကလေးတီဘီရောဂါသည် များသောအားဖြင့် ကူးစက်လေ့မရှိပါ။

ကလေးတိဘီအမျိုးအစားများ

ကလေးတွင် ဖြစ်ပွားသော ကနဦးတိဘီရောဂါ (Primary Complex)

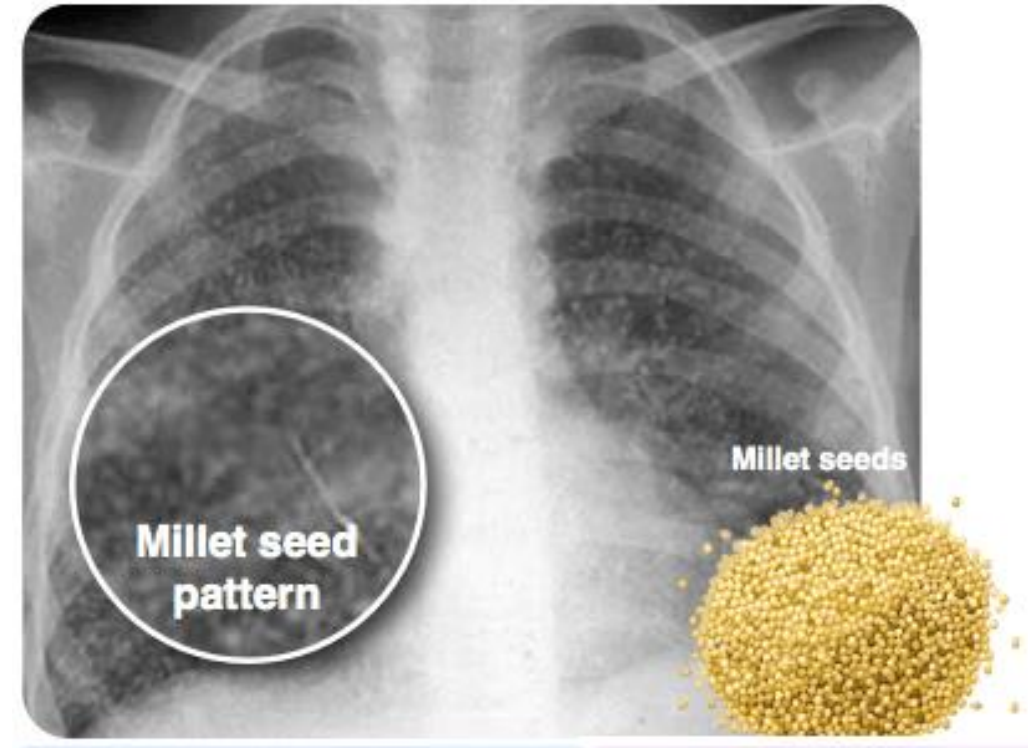
အသက်ရှူလမ်းကြောင်းမှတစ်ဆင့် တိဘီပိုးသည် အဆုတ်တွင်းသို့ ပထမဦးဆုံးအကြိမ် ကူးစက် ရောက်ရှိသွားသောအခါ တိဘီပိုးရောက်ရှိသော အဆုတ်အစိတ်အပိုင်းတွင် ရောဂါဖြစ်ခြင်းနှင့် ၎င်းနှင့် ဆက်နွှယ်လျက်ရှိသော လင့်အကျိတ်များ ကြီးထွားရောင်ယမ်းမှုကိုစုပေါင်း၍ ကနဦးတိဘီရောဂါဟု ခေါ်ဝေါ်သည်။

ကလေးတီဘီအမျိုးအစားများ

လူးစေ့တီဘီရောဂါ (Miliary TB)

တီဘီရောဂါပိုးများသည် သွေးကြောမှတစ်ဆင့် ကိုယ်တွင်းအင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း အနှံ့အပြားသို့ ပျံ့ပွား ရောက်ရှိ ရောဂါဖြစ်ပွားပြီး လူနာအများစု၏ ရင်ခေါင်းခါတ်မှန်တွင် လူးစေ့များ ပြန့်ကြဲထားသကဲ့သို့ တွေ့ရှိရသောကြောင့် လူးစေ့တီဘီရောဂါဟုခေါ်သည်။

(အဆုတ်တီဘီအမျိုးအစား + အဆုတ်ပြင်ပ တီဘီအမျိုးအစား (P+EP) ဖြစ်ပါသည်)

ကလေးတီဘီ ရောဂါလက္ခဏာများ

ကလေးတီဘီရောဂါတွင် ရောဂါလက္ခဏာများ ပီပီပြင်ပြင်မရှိတတ်ချေ။

မအီမသာဖြစ်ခြင်း
မောပန်းလွယ်ခြင်း

ဖျားနာခြင်း

အစား အသောက်ပျက်ခြင်း

ကဏ္ဍာမငြိမ်ဖြစ်ခြင်း

ကိုယ်အလေးချိန်ကျခြင်း၊
ကိုယ်အလေးချိန်မတိုးခြင်း

ကလေးတီဘီ (Childhood TB)

အောက်ဖော်ပြပါအနက် **(၃) ခုအနက် (၂) ခု** ရှိနေပါက ကလေးတီဘီရောဂါဟု သတ်မှတ်နိုင်သည်။

(၁) ရက်သတ္တပတ်(၂) ပတ်ကျော် ဖျားနေခြင်းနှင့် (သို့မဟုတ်) ရက်သတ္တပတ်(၂) ပတ်ကျော် ချောင်းဆိုးခြင်း

(၂) ကိုယ်အလေးချိန်မတိုးခြင်း၊ လျော့သွားခြင်း (ပိန်သွားခြင်း)

(၃) မိသားစုတွင် တီဘီလူနာရှိခြင်း (သို့မဟုတ်) တီဘီလူနာနှင့် အနီးကပ်နေထိုင်ခြင်း၊

